

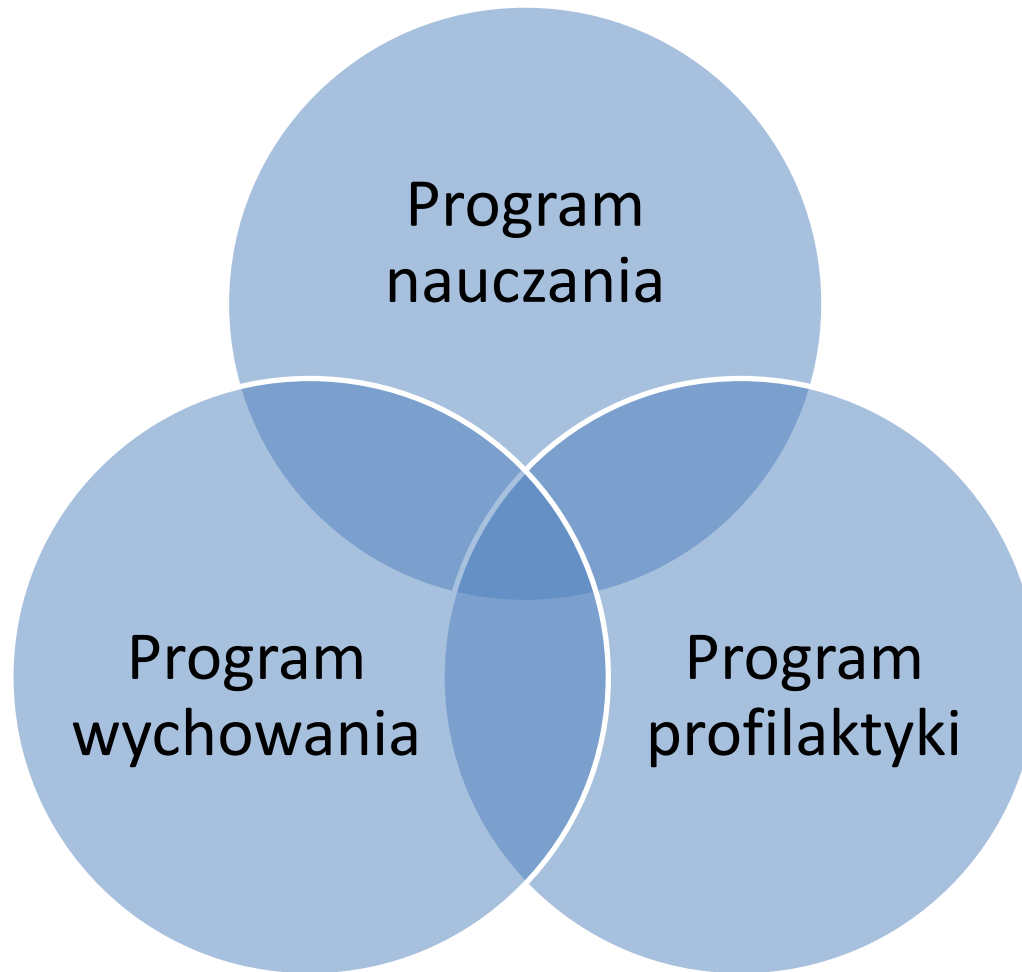
Zadania realizowane w zakresie profilaktyki uzależnień przez placówki oświatowe

*Magdalena Boroń
doradca metodyczny pedagogów szkolnych M. Lublin
Wydział Oświaty i Wychowania*

Organizowanie środowiska szkolnego dla wychowania i profilaktyki

- Zadaniem szkoły jest dbanie o **wszechstronny rozwój** młodego człowieka ukierunkowany na osiągnięcie pełnej dojrzałości.
- Służyć temu mają działania:
 - dydaktyczne,
 - wychowawcze,
 - profilaktyczne,
 - opiekuńcze.

Szkoła realizuje swoją misję przez trzy nierozłączne, uzupełniające się programy

Podstawa programowa kształcenia ogólnego

- **Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość** i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej.
- Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno **całej szkoły**, jak i **każdego nauczyciela**.
- Ważnym zadaniem szkoły na III i IV etapie edukacyjnym jest także **edukacja zdrowotna**, której celem jest rozwijanie u uczniów postawy dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.

- **Wychowanie** nastawione jest na dobro, prawdę i piękno, zachęca do poszukiwania wzniosłych ideałów i rozwoju osobowości.
- **Profilaktyka** skupia się na przeciwdziałaniu złu, jest chronieniem przed zagrożeniami i reagowaniem na nie.
- **Celem profilaktyki** jest promocja zdrowia i ochrona dziecka przed wszelkimi zakłóceniami rozwoju oraz ograniczanie dysfunkcji.

Profilaktyka uzupełnia wychowanie, ale nie może go zastąpić.

- Szkoły prowadzą systematyczną działalność wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i profilaktyczną wśród:
 - uczniów,
 - rodziców,
 - nauczycieli, wychowawców,
 - innych pracowników.
- Obejmuje ona **działania uprzedzające**, mające na celu **przeciwdziałanie** pojawiania się **zachowań ryzykownych** i **wzmacnianie czynników chroniących**.

Szkoła – dobre miejsce do prowadzenia profilaktyki

- wypełnia znaczną część aktywnego życia uczniów;
- pozwala na łatwy dostęp do środowiska młodzieży oraz sprawną organizację prowadzonych działań;
- jest miejscem intensywnego rozwoju – konfrontacji autorytetów i kształtowania się poczucia własnej tożsamości ucznia;
- jest miejscem działalności zawodowej.

Po co młodzi ludzie podejmują zachowania ryzykowne (problemowe)?

Wg teorii zachowań problemowych **Richarda i Schirley Jessor'ów**:

- mają one znaczenie rozwojowe,
- są sposobami na załatwianie bardzo ważnych spraw życiowych, których młodzi ludzie nie mogą lub nie potrafią rozwiązać inaczej.

Różne zachowania problemowe umożliwiają (prof. Z.B. Gaś)

- zaspokojenie najważniejszych potrzeb psychologicznych (miłości, akceptacji, uznania, bezpieczeństwa, przynależności),
- realizację ważnych celów rozwojowych (np. określenie własnej tożsamości, uzyskanie niezależności od dorosłych),
- radzenie sobie z przeżywanymi trudnościami życiowymi (redukcję lęku i frustracji).

Zachowania problemowe są więc nieprawidłowymi sposobami przystosowania się.

Korekta zachowań problemowych

Wg Jessor'ów **zachowanie człowieka jest wypadkową oddziaływań** kilku grup czynników:

- zewnętrznych (rodzina, rówieśnicy, media),
- wewnętrznych (osobowość, przekonania, samoocena, samokontrola, spostrzeganie środowiska),
- interakcji między nimi.

Warunkiem skutecznej profilaktyki jest **włączenie rodziców i innych osób znaczących** (nauczycieli, pracowników szkoły) **do realizacji programów** adresowanych do dzieci i młodzieży.

- Drogą do przeciwdziałania dysfunkcjom u młodzieży jest **tworzenie przez wychowawców** (rodziców, nauczycieli, duszpasterzy) **warunków**, w których młodzi ludzie mogą w sposób konstruktywny osiągać społecznie akceptowane cele rozwojowe.
- Na te warunki (tj. zaufanie, szacunek, wolność, poczucie bezpieczeństwa, odpowiedzialność) składa się:
 - **osobowość wychowawcy** (cechy, postawy, wartości itd.),
 - **umiejętności wychowawcze**, umożliwiające okazywanie zrozumienia nastolatкови, stworzenie mu sytuacji względnego komfortu psychicznego, aby w efekcie mógł on podjąć trud działania w kierunku zmiany swojego życia.

Cele działalności profilaktycznej na terenie szkoły

- Rozpoznawanie i **diagnozowanie** sytuacji związanych z zachowaniami zagrażającymi prawidłowemu rozwojowi i zdrowemu życiu.
- Wykorzystanie przy planowaniu działań wiedzy o **czynnikach ryzyka** i **czynnikach chroniących**.
- Wyposażenie uczniów w umiejętności radzenia sobie z różnymi sytuacjami trudnymi, mogącymi sprzyjać sięganiu po substancje psychoaktywne i zachowania szkodliwe dla zdrowia.
- Poszerzanie wiedzy na temat substancji uzależniających oraz dotyczących zagrożeń towarzyszących ich zażywaniu.
- Ukazanie perspektyw zdrowego stylu życia i drogi do satysfakcji bez zażywania substancji uzależniających i podejmowania innych zachowań ryzykownych.
- Rozwój zainteresowań indywidualnych poprzez organizowanie młodzieży czasu wolnego i wskazywanie alternatywnych form spędzania czasu.

Adresaci (odbiorcy) działań profilaktycznych

- Uczniowie szkoły:
 - grupa niskiego ryzyka (profilaktyka uniwersalna),
 - grupa podwyższonego ryzyka (profilaktyka selektywna).
- Grono nauczycielskie.
- Inni pracownicy szkoły.
- Rodzice i opiekunowie uczniów.
- Społeczność lokalna.

Realizatorzy (wykonawcy) działań profilaktycznych

Bezpośredni:

- dyrekcja szkoły,
- nauczyciele,
- pedagog/psycholog szkolny,
- doradca zawodowy,
- pielęgniarka szkolna.

Pośredni (kooperanci):

- pracownicy poradni psychologiczno – pedagogicznej,
- opieka społeczna,
- policja, straż miejska,
- służba zdrowia,
- kuratorzy sądowi,
- kościół,
- rodzice,
- instytucje samorządowe,
- Centrum Interwencji Kryzysowej,
- instytucje kulturalne,
- organizacje pozarządowe.

Oddziaływania szkoły zostały ujęte w ramy następujących działalności:

- wychowawczej
- edukacyjnej
- informacyjnej
- profilaktycznej

Rozporządzenie MEN z dn. 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz. U. z dn. 28.08.2015 r., poz. 1249)

Formy realizacji działań profilaktycznych

- Wykorzystanie treści programowych poszczególnych przedmiotów.
- Zajęcia pozalekcyjne (alternatywne formy spędzania wolnego czasu).
- Realizacja profesjonalnych programów profilaktycznych.
- Realizacja autorskich programów wewnątrzszkolnych opracowanych przez wychowawców klas, pedagoga, zespół nauczycieli itp.
- Realizacja projektów edukacyjnych.
- Spektakle i filmy profilaktyczne.
- Warsztaty, szkolenia, wykłady.
- Treningi umiejętności.
- Debaty.
- Mityngi, konkursy, happeningi, akcje plakatowe, pikniki edukacyjne.
- Udział w kampaniach społecznych.

Działalność wychowawcza

- prowadzenie działań z zakresu promocji zdrowia;
- wspomaganie ucznia w jego rozwoju ukierunkowane na osiągnięcie dojrzałości.

(Program Wychowawczy Szkoły)

Działalność edukacyjna

stałe poszerzenie i ugruntowanie wiedzy i umiejętności:

- uczniów,
- rodziców lub opiekunów,
- nauczycieli i wychowawców

z zakresu promocji zdrowia i zdrowego stylu życia.

Działalność informacyjna

dostarczanie rzetelnych i aktualnych informacji, dostosowanych do wieku oraz możliwości psychofizycznych odbiorców, na temat:

- zagrożeń i rozwiązywania problemów związanych z używaniem środków i substancji psychoaktywnych,

skierowanych do:

- uczniów,
- ich rodziców lub opiekunów,
- nauczycieli i wychowawców,
- innych pracowników szkoły.

Działalność profilaktyczna

realizowanie działań z zakresu profilaktyki:

- **uniwersalnej** – działania adresowane do całych grup bez względu na stopień indywidualnego ryzyka występowania problemów związanych z substancjami psychoaktywnymi (działania edukacyjne);
- **selektywnej** – działania ukierunkowane na jednostki i grupy zwiększonego ryzyka (działania uprzedzające);
- **wskazującej** – działania ukierunkowane na jednostki lub grupy wysokiego ryzyka, demonstrujące pierwsze symptomy problemów z substancjami psychoaktywnymi (np. zajęcia socjoterapeutyczne, edukacyjne, interwencyjne).

Co robią szkoły w zakresie profilaktyki?

- Coroczna diagnoza sytuacji wychowawczej – wyłonienie obszarów problemowych.
- Ustalanie zadań i form realizacji działań profilaktycznych, uwzględnianych w planach pracy wychowawczo-profilaktycznej szkoły/placówki i wychowawców.

Profilaktyka uniwersalna – przykłady

- Promocja zdrowego stylu życia:
 - Program **SZKOŁA PROMUJĄCA ZDROWIE** – Miejska Sieć Szkół Promujących Zdrowie
(ok. 45 placówek ubiega się w obecnym roku szkolnym o certyfikat).
- Alternatywne formy spędzania wolnego czasu:
 - realizowanie zainteresowań,
 - działania prospołeczne.
- Pomoc rówieśnicza.
- Planowanie przyszłości.
- Profesjonalne programy profilaktyczne.

Realizacja profesjonalnych programów profilaktycznych we współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, specjalistycznymi placówkami służby zdrowia oraz organizacjami pozarządowymi

- **Archipelag Skarbów** – programu);

(trenerzy

- **Biorę odpowiedzialność** – program profilaktyka zachowań ryzykownych związanych z pićem alkoholu podczas ciąży, psychoedukacja nt. FAS (trenerzy programu – pracownicy PP-P);
- Europejski Program Zapobiegania Uzależnieniom **UNPLUGGED** (przygotowani nauczyciele);
- Spójrz inaczej (przygotowani nauczyciele);
- Spójrz inaczej na agresję (przygotowani nauczyciele);
- Trening Zastępowania Agresji (przygotowani nauczyciele);
- **Szkoła dla Rodziców i Wychowawców** (we współpracy z PP-P);
- **Neo-Remedium** – program interdyscyplinarny dla rodziców (PP-P);

- Elementarz (przygotowani nauczyciele);
- Gimnazjalny Elementarz Profilaktyczny (przygotowani nauczyciele);
- Myślę NIE – mówię NIE (przygotowani nauczyciele) ;
- TAK czy NIE (program Profilaktyczno-Rozwojowego Ośrodka Młodzieży i Dzieci PROM w Łodzi);
- Znajdź właściwe rozwiązanie – profilaktyka uzależnienia od nikotyny (PSSE w Lublinie);
- Zachowaj trzeźwy umysł;
- Dopalacze – nie daj się wypalić (GPPN dla M. Lublin);
- PAT (Profilaktyka a Ty) – ogólnopolski program policji;
- ARS – czyli jak dbać o miłość – profilaktyka uzależnień, psychoedukacja nt. FAS (Ministerstwo Zdrowia);
- Młodzież na Rozdrożu (Fundacja Ruchu Nowego Życia);
- Korona Polskiego Wychowania (Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo);
- Dopalacze droga donikąd (Nowa Kuźnia);
- Trzymaj Formę! (SANEPiD);
- Stres pod kontrolą – program edukacyjno-informacyjny dla klas maturalnych;
- Projekty „Psychiatra też dla ludzi”, „Nikotynie mówimy NIE”, „HIV/AIDS – fakty i mity” (Międzynarodowe Stowarzyszenie Studentów Medycyny IFMSA)

Udział w kampaniach społecznych i ogólnopolskich projektach edukacyjnych:

- Stop narkotykom.
- Stop dopalaczom.
- Dopalacze – droga donikąd.
- Dopalacze kradną życie.
- Palenie jest słabe (Stowarzyszenie MANKO).
- Młodzi jeżdżą bezpieczniej (Fundacja Zielony Liść).
- Ogólnopolska Noc Profilaktyki.
- Jabłka dla każdego ucznia/”Jabłko zamiast papierosa”.
- Przyjmuje leki, czy bierze? Leki bez recepty – do leczenia, nie do brania.

Profilaktyka przez sztukę

- Uczestnictwo młodzieży w spektaklach profilaktycznych:
 - „Wszechświat w pigułce” – Centrum Kultury w Lublinie (Teatr im. Słowackiego w Krakowie),
 - „Ony” - Teatr Czytelni Dramatu dla młodzieży szkolnej w Centrum Kultury w Lublinie;
 - „Dopóki Masz Wybór” – profilaktyczny program słowno-muzyczny;
 - „Osaczeni przez nałogi”;
 - „Zalogowany”- zagrożenia płynące z Internetu (Grupa „Moralitet” z Krakowa).
- Przygotowywanie i wystawianie spektakli profilaktycznych przez młodzież rodzicom i rówieśnikom:
 - „Podróż zagubionych wartości” – grupa teatralna „Kolce róży” (Gim. nr 5);
 - „Spisek” – teatr szkolny (ZS nr 1);
 - „Nerd” – profilaktyczne warsztaty teatralne (ZS Energetycznych).
- Muzyczne warsztaty profilaktyczne w ramach projektu RAP-PEDAGOGIA.

Organizacja festynów, mityngów, debat, konkursów itp.

- DZIEŃ BEZ PRZEMOCY - organizacja debat na tematy:

- Nie zamykaj oczu na problem przemocy w szkole;
- Powiedz STOP cyberprzemocy;
- Dopalacze – odłona piekła;
- Profilaktyka a Ty.

- Mini-olimpiada Profilaktyczno-Sportowa Tour de Zemborzyce.
- Zdrowa dieta i ciężary lepsze niż narkotyk i wagary (cykliczna impreza z okazji pierwszego dnia wiosny - Strongmen).
- Festyn rodzinny.
- Szkolne Dni Sportu.
- Zdrowo i bezpiecznie na Lubelszczyźnie – Gimnazjalny Projekt Edukacyjny (Gim. nr 5).

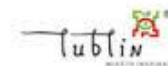

- Realizacja programu **Mediacje rówieśnicze w szkole** (we współpracy z Sądem Okręgowym).
- Nauka zarządzania konfliktem.
- Przeciwdziałanie agresji i niedostosowaniu społecznemu.

Psychoedukacja rodziców, nauczycieli, innych pracowników szkoły

- Bezpieczna Szkoła w strefie Schengen.
- W ramach programów profilaktycznych, np. **Archipelag Skarbów**.
- Odpowiedzialność prawna nieletnich (Komenda Miejska Policji, Straż Miejska).
- Uzależnienie XXI wieku – dopalacze.
- Cyberprzemoc – Rządowy Program „Bezpieczna Szkoła”.
- Internet TAK – uzależnienie NIE.
- **Szkoła dla Rodziców i Wychowawców** (we współpracy z PP-P).

Alternatywne sposoby spędzania wolnego czasu

- wolontariat;
- Szkolne koła CARITAS;
- Klub Szkoły Humanitarnej;
- koła zainteresowań;
- harcerstwo;
- Szkolne Koło PCK;
- kawiarenki artystyczne, koła teatralne, gazetki szkolne, szkolne radio, zespoły wokalne i instrumentalne;
- Giełda Talentów, Szkolny koncert talentów itp.;
- zajęcia sportowe;
- warsztaty i wycieczki integracyjne dla klas pierwszych

Szkolne Koło
Wolontariatu

HARCERSTWO
TO NIE ORGANIZACJA

TO STYL ŻYCIA!

Udostępnianie materiałów edukacyjnych, ulotek, broszur, poradników uczniom, rodzicom, nauczycielom

- O lekach, marihuanie, dopalaczach bez hysterii – poradnik dla rodziców (Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii);
- Jak reagować na cyberprzemoc (ORE);
- Agresja i przemoc w szkole – jak radzić sobie z przejawami niepożądanych zachowań uczniów? (Wyd. Wiedza i Praktyka);
- Działania w zakresie podniesienia poziomu bezpieczeństwa w Internecie – internetowe pułapki;
- Depresja młodzieńcza – objawy i zapobieganie;
- Jesteś tym, co jesz (Ogólnopolskie Centrum Zaburzeń Odżywiania)

Profilaktyka selektywna – przykłady

Działania na rzecz indywidualnych osób i lokalnego środowiska:

- prowadzenie rozmów indywidualnych ze sprawcami przemocy oraz ich rodzicami;
- dawanie wsparcia ofiarom przemocy i wzmacnianie oddziaływań ich rodzin;
- włączanie do interwencji służb specjalistycznych (psycholog, policja, kuratorzy);
- ścisła współpraca z Komisariatem Policji m.in. w celu monitorowania okolic szkoły;
- stosowanie procedury postępowania interwencyjnego (dot. agresji, używania środków psychoaktywnych przemocy, kradzieży itp.);
- wzmożone dyżury w miejscach, gdzie uczniowie szczególnie są narażeni na zachowania agresywne (korytarz szkolny, okolice sklepu, szatnie, toalety) i czują się mało bezpiecznie;
- dbanie o przepływ informacji między nauczycielami, szkołą i in. instytucjami;
- reagowanie w razie uzyskania informacji o różnych zagrożeniach (np. planowana bójka, osoba obca w szkole, sprzedaż alkoholu, papierosów w okolicznych sklepach) pozyskiwanie i udostępnianie informacji o instytucjach i organizacjach udzielających pomocy.

Realizacja profesjonalnych programów profilaktycznych we współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, specjalistycznymi placówkami służby zdrowia oraz organizacjami pozarządowymi

- **Szkolna Interwencja Profilaktyczna;**
- **FreD goes net** – program wczesnej interwencji (Poradnia Leczenia Uzależnień, ul. Karłowicza).

Tworzenie bazy i udostępnianie informacji o instytucjach pomocowych

81- 534 60 60

- poradnie psychologiczno-pedagogiczne
- poradnie zdrowia psychicznego
- Centrum Interwencji Kryzysowej
- poradnie specjalistyczne (np. leczenia uzależnień, MONAR itp.)
- telefony zaufania dla dzieci i młodzieży

Profilaktyka wskazująca - przykłady

Działania związane z pojawieniem się ucznia z objawami używania środków psychoaktywnych:

- **uczeń z objawami:**
 - indywidualne rozmowy,
 - konsultacje,
 - skierowanie do placówki specjalistycznej.
- **grupa rówieśnicza:**
 - lekcje wychowawcze – ochrona społeczności przed osobą z problemami,
 - warsztaty z terapeutą,
 - indywidualne rozmowy wspierające.

Realizacja rządowych programów

- **Bezpieczna i przyjazna szkoła 2014-2016**
- **Bezpieczna + 2015-2018**

Bezpieczna+

